

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ TOPLUMU, EĞİTİM VE GENÇLİK

DOÇ. DR. MUSTAFA TALAS*

Giriş

Dünyayı bütünüyle değiştiren ve dönüştüren küreselleşme sürecinin bir diğer ismi de bilgi toplumdur. Dünyada süratli bir biçimde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamı etkileyen bu yeni dönemin taşıyıcı karakteristik özelliğini bilgi temsil etmektedir.

Dünya, önceki dönemlerde çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bu aşamaların hepsinin tipik ekonomik ve sosyal görüntüleri var olmuştur. Bu dönemler avcı-toplayıcı, göçebe-bahçıvan, tarım, endüstri toplumları isimleriyle ifade edilmiştir. Toplumun ekonomik ve sosyal yönden odak noktasını avcılık-toplayıcı dönemde, avcılar ve toplayıcılar; göçebelik döneminde göç organizasyonunu en iyi yönetenler, tarım döneminde toprak ağaları, endüstri döneminde burjuvazi ekonomik ve sosyal bakımdan odak noktası oldular. Endüstri toplumu aşaması, teknolojik seviyede ortaya çıkan değişimlerle aşılp yeni bir döneme girilmiştir. Bu yeni dönem yeni kapitalizm, endüstri sonrası toplum, medeniyetler çatışması, tarihin sonu, küreselleşme vs. gibi değişik adlarla isimlendirilmektedir.

* Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi.

Hangi isimle tanımlarsak tanımlayalım odağında bilgi olan bir yeni dönemin yaşandığı kesindir. İnsanlığı bütünüyle değiştiren ve dönüştüren bu süreci çeşitli boyutlarıyla analiz etmek temel gereklilikler arasındadır.

Hangi isimle tanımlarsak tanımlayalım odağında bilgi olan bir yeni dönemin yaşandığı kesindir. İnsanlığı bütünüyle değiştiren ve dönüştüren bu süreci çeşitli boyutlarıyla analiz etmek temel gereklilikler arasındadır.

Bu çalışmada da bu gereği yerine getirmek adına bir çaba olarak görmek mümkündür. Bu bağlamda, bilgi toplumunun gençlik açısından önemini sosyolojik analize tabi tutmak amaçlanmaktadır. Bu çalışma, birbirine bağlı üç bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölüm, "Küreselleşme"; ikinci bölüm, "Bilgi Toplumu" ve üçüncü bölüm "Eğitim ve Gençlik", dördüncü ve son bölüm ise "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Gençlik" adını taşımaktadır ve çalışma için teorik analiz metodu benimsenmiştir.

Bu takdim bölümünü tamamlandıktan sonra çalışmanın birinci bölümü olan küreselleşme bahsine başlanabilir.

1. Küreselleşme

Kavram olarak küreselleşme, dünyanın sıkışması ve dünyanın tek bir yer olarak algılanması bilincinin yaygınlık kazanması şeklinde ifade edilmektedir.

Yeni olarak takdim edilen küreselleşme kavramının açılımlarına bugünden bakıldığında, aslında, küreselleşmenin açılımları içinde yer alabilecek süreç ve eylemlerin birkaç yüzyıldır devam ettiği anlaşılmaktadır. Ancak küreselleşme tartışmalarının temel odağı günümüz göndermelidir.

Waters, üçüncü bin yılda sosyal değişmeyi açıklayacak anahtar kavram olarak küreselleşmenin öne çıkacağını belirtmektedir (Waters 2013: 1). Ancak, küreselleşmenin ulaşılacak hedef olarak görülmesi ve dünyanın tek bir yer haline geleceğinin kabul edilmesi teknolojik aklın kendiliğinden hiçbir ön kabul olmaksızın amacına ulaşacağını varsaymak anlamına gelmektedir (Aslanoğlu 1998: 124-125).

Wood küreselleşme, kapitalizmin evrenselleşmesi sürecidir. Buna göre, kapitalist ekonomi ve kültürünün dünya çapında yaygınlık kazanmaya başlaması küreselleşme olarak ifade edilmektedir (Wood 1998: 6-7).

Roland Robertson'a göre küreselleşme, kavram olarak hem dünyanın küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine karşılık gelir.

Küreselleşmenin tek bir biçimde kavranamayan modernliğin doğrudan bir sonucu diye görülemeyeceğini vurgulamak gerekir. Robertson, küreselleşmenin modernliğin sonucu olmadığını düşünmektedir. Ona göre, küreselleşme, bu özel anlamında farklı yaşam biçimlerinin çoğunluk sorunlu bir aradalığına gönderme yapmaktadır. Bu durum, küreselleşme “modernliğin sonucudur” yollu basit önerme içinde bütün yönleriyle ele alınamaz. Giderek küreselleşen dünyada uygarlık, toplum, ırk, din ve gerçekte birey düzeyinde bir bilinç yükselişi söz konusudur (Robertson 1999: 21-22).

Gencay Şaylan küreselleşmeyi, pazarın egemenliği, devletin küçülmesi ve özelleştirme, uluslararasılaşmış sermayenin sınırsız hareketi biçiminde tanımlamaktadır. O, ayrıca küreselleşmenin yeniden yapılanmanın hegemonyacı düşünce düzeninin örnekleri arasında sayılabileceğini ifade etmektedir.

Martin Albrow, küreselleşmeyi insan yaşamı üzerinde dünya çapında etkiye sahip olan pratikler, değerler ve teknolojinin yayılması olarak tarif ediyor (Albrow 1997: 88).

Fuat Keyman’a göre küreselleşme ile kastedilen veya betimlenen “durum” çok net bir görünüme sahip değildir. Kavram bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini, buna bağlı olarak tek bir global kültürün ortaya çıkmasını, bazen de toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama sürecinde kullanılabilmektedir. Küreselleşme, birbirine benzeyen toplumlardan oluşan ya da toplumların ortaya çıkardığı bir global kültür ve toplulukların kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama süreçleridir. Bu iki nitelikte, yani küreselleşen kültürel yapılar ile farklılıkları, yerelliği ve tikelliği yaşama geçiren kültürel pratiklerin eş zamanlılığı, beraberliği ve birbirlerini tamamlayıcılığı küreselleşmenin tam da kendisidir. Küreselleşme, bu anlamda, sosyal hayat içinde “yeni bir durumu” simgeler (Keyman-Sarıbay 1998: 9-10).

Rana Aslanoğlu’na göre küreselleşme kültürel bir karışım alanıdır. Aslanoğlu, küreselleşmeye bakışını şu şekilde ifade eder: “Modernite projesinin krizi ve aynı zamanda bu krizi aşacak mekanizmaların ne olacağı üzerinde hem ulusal hem de

Küreselleşme, kapitalizmin evrenselleşmesi sürecidir. Buna göre, kapitalist ekonomi ve kültürünün dünya çapında yaygınlık kazanmaya başlaması küreselleşme olarak ifade edilmektedir.

Giddens ise, küreselleşmeyi modernliğin sonucu olarak görmektedir. Bu çerçevede küreselleşme, uzak yerleşimlerin birbirleri ile ilişkilendirildiği yerel oluşumların kilometrelerce uzaklıktaki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki sosyal münasebetlerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir.

global ilişkilerde bir fikir birliğinin, bir toplumsal sözleşmenin olmaması, Antonio Gramsci'nin deyimiyle eskinin ölmekte olduğu fakat yeninin doğmadığı bir durumun sosyal hayatı tanımlaması da küreselleşme olarak değerlendirilmektedir" (Aslanoğlu, 1998:126).

Alain Touraine, dünyanın bir tür geriye dönüş yaşadığını düşünmektedir. Ona göre güçlülerle halk ayrı evrenlerde yaşamaktadır. Fetih yapan savaşçılar bir tarafta, sıradan insanlarsa bundan ayrı, kapalı yerel bir toplumda yer almaktadır. Yani zengin olan Kuzey iktidarın egemenliğinden başka bir şey düşünmezken, fakir olan Güney yitlik kimliğinin endişesindedir (Touraine 2000: 17-18). Ona göre küreselleşme bu belirsizlik hâlini ifade etmektedir.

Anthony Giddens ise, küreselleşmeyi modernliğin sonucu olarak görmektedir. Bu çerçevede küreselleşme, uzak yerleşimlerin birbirleri ile ilişkilendirildiği yerel oluşumların kilometrelerce uzaklıktaki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki sosyal münasebetlerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir. O, küreselleşmeyi Batı ile bağlantılı görmektedir. (Giddens 1998: 25-28).

David Harvey ve James Mittelman küreselleşmeyi dünyayı küçültücü zaman ve mekan ifadesi olarak incelemektedir. Waters da dünyada küreselleşme ile birlikte coğrafi farkların ortadan kalktığını ileri sürerek dünyanın küçülmesi fikrine atıfta bulunmuştur.

Marshall Mc Luhan, bu değişim sürecini "küresel köy" kavramıyla izah etmektedir. Ona göre, bilgilenmenin artışıyla dünya küçülmüştür (Mc. Luhan 1964:184).

J. Burton örümcek ağına benzettiği dünyada birbiriyle rekabet eden çok sayıda toplumsal, siyasal, ticari ve ekonomik etkinlik sahibi grup ve kuruluşun varlığına işaret eder. Bireysel ve toplumsal anlamda beşeri davranışlar, dünya

toplumu olarak dünya modelinin kalkış noktasını oluşturur. Bu model, pratikte uluslararası ilişkileri ve dünyayı sahici biçimde kavramayı amaçlasa da, birçok durumda henüz mevcut yapıda alternatif sayılabilecek yetkinlikte değildir.

Wallerstein, “dünya sistemi” yaklaşımı ile modern dünya ekonomilerinin ortaya çıkışını açıklamaktadır. Merkez ve çevrenin birlikte ve aynı anda formasyonu ile ilgili olarak Wallerstein bir durum tespiti yapmaktadır: Modern dünya ekonomisinin kapitalizm adı ile ortaya çıkmasıyla, ekonomik açıdan tek bir dünya ekonomisi söz konusu olmuştur. Ancak, bu süreçte siyasal ve kültürel yapıda görülen çeşitlilik aynı madalyonun iki yüzü gibi belirginleşmektedir.. . Bu durum devletlerin özerkliklerine farklı bir boyut getirmektedir. Wallerstein’e göre, modern devlet hiçbir zaman özerk olamamıştır. Devletler, işleyişlerinde bir dizi kurallara uymak zorunda kalmış ve devletler arası bir sistemin ayrılmaz parçaları olarak meşrulaştırılmış bir zeminde işlemişlerdir. Devletler arası sistemin varlığı her devlet için birtakım kısıtlamaları gündeme getirir. Bu kısıtlamalar diplomasi uygulamalarında, yargı ve sözleşmelerin tabi olduğu uluslararası kurallarda askeri gücün kullanım koşullarında görülebilir(Wallerstein, 1996:48).

Özellikle zayıf konumda bulunan az gelişmiş ülkelerde devlet yapıları ve rolleri, tarihsel olarak uluslararası ekonomik ve siyasal ilişkiler sistemine dayalı bir dünya sistemi içerisinde belirlenmekte ve gelişmektedir. Bundan başka Wallerstein, dünya sistemini, biyolojideki hücre sistemi gibi yorumlamaktadır. “Merkez” konumundaki ülkelerin hücrenin çekirdeği olduğunu ve bunların da en merkezî konumundaki ABD olmak üzere G7 ülkeleri olduğunu ifade etmektedir. İkinci dereceden ülkelerin ise “yarı çeper” konumunda bulunduğunu ve en dıştaki Üçüncü Dünya ülkelerinin bulunduğu kalabalık grupta ise “çeper” konumundaki ülkelerin bulunduğunu düşünmektedir (Ragin-Chipot 1999:290-298).

Paul Hirst, Graham Thompson ve Robert Wade, küreselleşmeye yapıcı ve yerici yaklaşanların aksine, mesafeli yaklaşmaktadırlar. Onlar, modern dünyanın

Wallerstein,
dünya sistemini,
biyolojideki hücre
sistemi gibi
yorumlamaktadır.
“Merkez”
konumundaki
ülkelerin hücrenin
çekirdeği
olduğunu ve
bunların da
en merkezî
konumundaki
ABD olmak
üzere G7 ülkeleri
olduğunu ifade
etmektedir.

diğer özelliklerine ve ulus devlete meydan okumada küreselleşmeyi yetersiz bulmaktadırlar. Ayrıca, onlar küreselleşmeyi zayıflık süreci olarak görmektedirler (Guillen 2002:1).

Burada sayılan teorik yaklaşımlardan daha fazlasını da aktarabilmek mümkündür. Çünkü küreselleşme, son dönemlerin en çok atıfta bulunulan kavramlarının başında gelmektedir. Ancak tanımlama ve analiz için bu kadarının yeterli olacağını düşünmekteyim.

Küreselleşme ile ilgili sonuç cümleleri anlamında şunları ifade etmek gerekmektedir: Dünyada ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda hayatın her alanında baş döndürücü hızda değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimlerin yaşandığı dönemin adı küreselleşmedir. Küreselleşme döneminde insanlar, kültürler, devletler, edebi eserler, mimarî, estetiksel yaşam vs. gibi yaşamın bütün alanlarında insanlık bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm sayesinde dünya küçülüp küresel bir köye dönüşmüştür. Artık bir bankadaki hesabınızda olan paranızı dünyanın başka bir yerindeki bir borsa veya banka hesabına anlık olarak iletebiliyorsunuz. Yaşadığınız bir olayı yine anlık olarak bütün dünyaya servis edebilme şansınız vardır. Bir yeteneğinizi bütün dünyanın ilgisine hiç zorluk çekmeden hemen takdim edebilirsiniz. İşte bu açılardan küreselleşme sürecinin etkisinden uzak kalmanın imkânı bulunmamaktadır.

Elbette bu döneme ayak uydurmanın ilk temel şartlarından biri bilgi ile donanmış ve eğitilmiş olmaktır. Bu sebeple de bu dönemdeki toplum tipine bilgi toplumu adı da verilmektedir.

O hâlde, bu aşamada bilgi toplumunu ele almakta fayda bulunmaktadır.

2. Bilgi Toplumu

Dünyada 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızlı teknolojik gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bu değişimler, beraberinde yüksek seviyede sosyo-ekonomik yenilenme sürecini getirmiştir. Bunun sonucunda da, insanlık yeni bir çağın oluşmakta olduğunu gördü. Bu çağın adına bilgi çağı denmektedir. Orta Çağ'ın feodal tarım toplumunu, sanayi çağı sanayi toplumunu ve sosyal sınıf kavramını ortaya çıkardığı gibi, bilgi çağı da kendi toplumunu ve toplumsal gerçeklerini yaratmayı başarmıştır. Bu yeni toplum tipine bilgi toplumu adı verilmektedir. (Özgür 2002:1).

Bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması ve gelişmesiyle birlikte, büyük oranda, bilgi toplumu ivme kazanmıştır. Bu devirde, özellikle, elektronik iletişim teknolojisinde

sağlanan yeni gelişmeler erişimi kolaylaştırıp ucuzlaştırmış ve nihayetinde bu bilginin işlenişini de yoğunlaştırmıştır (Lyon 2009:367-370).

Geleneksel toplumlarda insanların manevra yeteneklerini toplumun sahip olduğu anonim doku temin etmekte ve birey bu anonim doku adına kişilerin (karizma ve güç sahipleri) buyruk, dayatma ve yaptırımlarına teslim olmaktadır. Modern toplumlarda ise bu anonime dayalı olan sınırlamalar kurumlar ve kurallara dayalı olarak kendini göstermektedir. Davranışlar karşısındaki çağdaş kurumlar giderek bireyin yetenek ve yaratıcılığına müdahale edecek duruma gelmeye başlamışlardır. Bilgi toplumu bireyin geleneksel ve modern dönemlerdeki bu sınırlamaları ortadan kaldırarak yaşam alanını genişletme çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır denilebilir (Doğan 2007: 355-356).

Doğal olarak bilgi toplumu bilgi üretimine dayanmak durumundadır. Bilgi üretimi de bireylerin yaratıcılık özelliklerinin ön plana çıkarılmasına bağlı olmaktadır

Kısacası tarihsel periyotta, toplumsal hayatta meydana gelen değişimler, toplumsal yapının tezahür etme şekillerini de değiştirmeyi ihmal etmemiştir. Toplumlar da şartlar değişince, ihtiyaç karşılama usullerinde de kısacası bütün olarak yaşam alanlarında değişimler meydana gelmiştir.

Bilgi çağında, toplumsal yapıyı, katı bürokratik Weberyan kurallardan uzak tutup esnek koşullar yaratmak toplumsal gelişmeyi temin etmenin yolu olarak öne çıkmaktadır. Doğal olarak bilgi toplumu bilgi üretimine dayanmak durumundadır. Bilgi üretimi de bireylerin yaratıcılık özelliklerinin ön plana çıkarılmasına bağlı olmaktadır (Bozkurt 2011: 323-324).

Bilgi temelli bir ekonomiye dayalı olan bilgi toplumunun karakteristik özelliklerinden de bahsetmek gerekmektedir. Buna göre bilgi toplumunun öne çıkan yönleri şunlardır (Bozkurt 2011: 141):

“1. Ekonomik yapıda dönüşüm: Bu çağda endüstriyel üretimden hizmet üretimine yönelme söz konusu olmuştur. Bu dönemde eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi insani hizmetlerin yanında, bilgisayar, sistem analizi ve bilimsel araştırma ve geliştirme gibi mesleki hizmetler öne çıkmaktadır.

2. Yükselen yeni sınıflar: Beyaz yakalı işçilerin yapacağı işlerde artışlar meydana gelmeye başlamıştır. Beyaz yakalılar diğer çalışanların sayısını beşe

İnsan hayatının en önemli dönemlerinden birini oluşturan gençlik; özellikle devinim, hareketlilik, fiziksel güç, etkinlik gibi özellikleriyle diğer dönemlerdeki insanlardan esaslı bir biçimde ayrılmaktadır.

katlamışlardır. Bilim adamları, teknisyenler, mühendisler, öğretmenler, tıp personeli gibi teknik ve profesyonel sınıfın sayısındaki artış çok anlamlı dönemsel görüntüler arasındadır.

3. *Bilginin artan rolü*: Bilgi toplumun temel eksenini olup stratejik kaynak hâline gelmiştir. Çünkü yeni toplumda teorik bilgiyi piyasada ürünlere ve hizmetlere başarılı şekilde dönüştürenler ile eğitim ve araştırma geliştirme harcamalarına en çok yatırım yapanlar başarılı olacaktır. Ham maddenin eski önemi oldukça gerilemiştir.

4. *Enformasyon teknolojileri*: Endüstri toplumunun doğuşunda nasıl buhar makinesi, elektrik, içten yanmalı motorlar gibi enerji teknolojisi büyük rol oynamışsa, enformasyon teknolojisi de enfor-

masyon toplumunun doğuşunda aynı role sahiptir.”

Sonuçta günümüz insanını en fazla güçlü kılan faktörlerin başında bilgi gelmektedir denilebilir. Bu sebeple, bu çağa bilgi çağı, bu çağın toplum biçimine de bilgi toplumu adı verilmektedir.

3. Eğitim ve Gençlik

Eğitim, insan toplumlarının tarihi kadar eski olan toplumsal kurumlardan biridir. Bir bakıma, eğitim kurumu olmadan herhangi bir toplumun ayakta kalıp geleceğe uzanma şansı bulunmamaktadır (Erjem 2010: 334).

İnsan ve toplum gerçeğinin önemli bir boyutunu da eğitim kurumu oluşturmaktadır. İçinde yaşanılan toplumda üretmek, tüketmek, yaşamı dizayn etmek, giyinmek, beslenmek, etkileşim kurmak, çocuk yetiştirmek, organizasyonlar yapmak, ekip biçmek vs. gibi faaliyetlerin hepsi eğitim yoluyla öğrenilen hususlardır.

Bir bakıma diğer canlılardan net bir biçimde farklı karakteristik yapıya sahip olan insanın, yetiştirilmesi ve eğitilmesi de aynı şekilde farklı olmaktadır. İnsanların gelişmesi, yaşaması, yaşamını devam ettirmesi eğitim kurumunun varlığına ve güçlülüğüne bağlıdır.

İnsan hayatının en önemli dönemlerinden birini oluşturan gençlik; özellikle devinim, hareketlilik, fiziksel güç, etkinlik gibi özellikleriyle diğer dönemlerdeki insanlardan esaslı bir biçimde ayrılmaktadır. (Doğan 2007: 484).

İnsanoğlunun yaşam evresindeki en önemli çağını ifade eden gençliği “bülüğa erme ile başlayan fizyolojik ve biyolojik değişmeyi içeren, bireyi olgunluğa hazırlayan bir yaş dönemi” şeklinde tanımlamak mümkündür (Gökçe 1990: 21).

Bir boyutuyla biyolojik olarak güçlü ve dinamik yapılarıyla toplumsal yapılar için umut kaynağı niteliğinde olan gençlik, bir başka boyutuyla, üretici olmaktan çok tüketici karakteri ile toplumsal yapılarda kaynak problemi ortaya çıkaracak özellikte olunan bir dönemi ifade etmektedir.

Eğer toplumsal yapılar bu çağ nüfusunun kendini geliştirme ve gerçekleştirme problemlerinin üstesinden gelebilirse, o takdirde, genç nüfus, bir silah ve bir güç kaynağı olma özelliğiyle öne çıkabilecektir. Önemli yaşamsal problemleri çözülemediği takdirde, gençlik tüketen, zarar veren, yönlendirmelere açık bir “sorunlu kitle” olarak varlığını sürdürmeye çalışacaktır.

Bu noktada eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Kendini kabul ettiren, rekabet kapasitesi yeterli olan, dünya sorunlarının farkında olan, ülkelerinin ve kendi gruplarının sorunlarını çözmeyi tasarlayan bir gençlik eğitimi ile gençler donatıldığı takdirde; dünyanın yeni dönemindeki acımasız rekabet koşulları ile başa çıkılabilecek bir durum ortaya çıkacaktır.

Dünyada gelişme kapasitesi yüksek toplumlar, artık, bilgi toplumu aşamasına gelmiş toplumlardır. Bu aşamadaki toplumlarda eğitim çağına gelmiş nüfusa yaygınlaştırılmış, beceri kazandırıcı eğitim sistemleri dikkatleri çekmektedir. Eğitim sistemi, eğitilme yaşına gelmiş olup da güçlü ve dinamik bir yapıda ve donanımlı gençler yetiştirmeyi başaracak şekilde dizayn edilmiş toplumlara bakıldığında, bu toplumların aynı zamanda dünya ticaret, endüstri, yatırım, planlama, araştırma ve geliştirme hususlarını yönlendiren geliştiren, pazarlayan ve satan toplumsal yapılar oldukları büyük bir rahatlıkla görülebilmektedir.

Bu durumda, gençlik, ancak iyi eğitilip donanımlı kılındığında dünya sisteminde kendine kuvvetli bir yer edinebilecek çağ nüfusunu anlatmaktadır.

Dünyada gelişme kapasitesi yüksek toplumlar, artık, bilgi toplumu aşamasına gelmiş toplumlardır. Bu aşamadaki toplumlarda eğitim çağına gelmiş nüfusa yaygınlaştırılmış, beceri kazandırıcı eğitim sistemleri dikkatleri çekmektedir.

Mademki, Türkiye genç bir nüfusa sahiptir, o takdirde, bu genç nüfusu dünyanın acımasız rekabeti ile baş edebilecek şekilde donatacak bir eğitim sisteminin tesis edilmesi hem ülkenin hem de gençlerin önemli sorunlarını çözülebilir kılacaktır.

4. Küreselleşme, Bilgi Toplumu, Eğitim ve Gençlik

Günümüz küreselleşmesi bir elektronik ve iletişim devrimi niteliğindedir. Bu devrim, telekomünikasyon maliyetlerindeki düşüğe dayanmaktadır. Bu maliyet düşüklüğünü mikroçipler, uydu antenleri, fiber-optik teknolojisi ve internet sağlamaktadır. Söz konusu yeni teknolojiler, dünyada daha kuvvetli bir kenetlenme meydana getirmektedir. Yine aynı yeni teknoloji, geri kalmış ülkelerin Batı'ya sadece ham madde satıp fabrikasyon ürünleri satın alan ülkeler konumundan kurtulup büyük üreticiler haline gelebileceği anlamına da gelebilmektedir. Aynı şekilde, bu teknolojik imkânlar ile, şirketler, üretim, araştırma ve pazarlama faaliyetlerini çeşitli ülkelere yaymakla beraber, bunları bilgisayarlar ve tele-konferansların kullanımıyla, tek bir yerden yürütülüp yönlendiriliyormuş gibi bir his yaratabilmektedirler. Ucuz telekomünikasyon, tıbbi danışmanlıktan yazılıma ve veri işlemeye kadar, önceden alınıp satılması mümkün olmayan hizmetlerin küresel ölçekli olarak alınıp satılmasını temin edebilmektedir. (Friedman2003: 17).

Haberleşme imkânlarında meydana gelen yeni fırsatlarla dünyada artık mesafelerdeki uzaklıkların bir önemi kalmamıştır. İnsanlar, çok kısa sürede birbirleriyle bağlantı kurup birbirlerinden haber alabilmektedirler. (Talas, 2003: 19). Kısacası, söz konusu devrimsel değişimler, dünyayı küresel köy hâline getirmişlerdir. Marshall Mc. Luhan, James Mittleman, David Harvey ve Malcolm Waters bu durumu dünyanın küçülmesi olarak ifade etmişlerdir. (Mc Luhan 1964: 184; Mittleman 1996: 1-19; Harvey 1989: 1, Waters 1995: 3). Marshall Mc Luhan'a göre, basılı kültürden elektronik çağın iletişim araçlarına geçişle birlikte, önceden hakim olan doğrusal düşünce, yerini mozaik düşünceye bırakmıştır. (Konuk 1991: 22-23).

Küreselleşme çağında Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve uluslararası finans kuruluşlarıyla birlikte en önemli üç aktörden birisi medyadır. (Canbolat 2002: 9)

Bahsedilen bu üç grup aktörle toplumların hem içsel, hem de dışsal olarak yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Uluslararası finans kuruluşları, parasal kaynak oluşturup, kale olarak gördükleri ulusal siyasî sistemi hem içerden hem de dışarıdan kuşatma altına almaktadırlar. Söz konusu siyasî sistemin sivil toplum kuruluşları olan dernekler, vakıflar ve cemaatlerin uzantısı şeklindeki teşekküller, öncelikle etki

altına alınarak, güçlendirilmektedir. Ondan hemen sonra, ulus devletin güçlenmesini sağlayacak her türlü imkân ve fırsatın, bu sivil toplum örgütleri aracılığıyla, kullanılmasına engel olunmaktadır. Çevreci eylemler, bölücü, ayrımcı ve etnik temele dayalı faaliyetleri gizlemek için kurulan birtakım derneklerin eylemleri bunlara örnek olarak verilebilir. Aynı ilişkiler, kapsama alanına dâhil edilecek ulus devletin medyasını da etki altına almak ve kullanmak için de geçerli olabilmektedir. Medyanın yorumları, programları ve her türlü değerlendirmesi kendi ulus devletinden çok, parasal ilişki kurduğu uluslararası kuruluşların, dolayısıyla da küresel güçlerin hedefi ve menfaati doğrultusunda icra edilmektedir. Bu noktada da, seçimler, siyasî partiler, kamuoyu oluşturma ve propaganda konusunda yaşanan tecrübelerle bakıldığında, dünyanın birçok yerinde, uluslararası kuruluşların kontrol altına alacakları ulus devletin medyası ve sivil toplum örgütleriyle kurdukları çarpıcı ilişkilerin sonucunda elde ettikleri başarının küçümsenemeyecek boyutta olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bir bütün olarak söz konusu siyasal sistemlerin de küresel güçler tarafından yönlendirilmesi ve işletilmesi bu vasıtalarla mümkün hâle getirilmeye çalışılmaktadır. (Talas 2003: 71-72).

Bahsettiğimiz bu önemli özellikleriyle küreselleşme dönemi kendi toplumsal atmosferini bilgi toplumu adıyla yaratmıştır. Bilgi toplumunda ise, eğitim, çok önemli bir yere sahiptir.

Eğitim, yeni dönemde, elektronik devrimin etkisiyle farklı bir boyut kazanmıştır. Elektronik devrim sayesinde iletişim pratikleşip ucuzlamıştır. Bu durum, bilgiye erişimi kolaylaştırmıştır.

Bunun sonucunda, okulun dışındaki eğitim başarılıp yaygınlaşmıştır. Söz konusu yenilikler ile elde edilen olanaklar, toplumsal yaşamda dönüşümü ortaya çıkaran faktörler olarak rol oynamaya başlamıştır. Buradaki yaygınlaşma, sınırlı ellerde toplanan eğitimin sona erdiği bir dönemi meydana getirmiştir. Oluşturulan ağlarla, hem eğitim kuruluşları hem de bilgisayar şirketleri olarak, veri paylaşımları ve anlık iletilerin gönderimi yapılabilmektedir (Lyon 2009: 369).

Yeni dönemde, endüstriyel toplum düzeninden farklı olarak bilgi üretimi baz alınmaktadır. Bu dönemde insanların önemli bir kısmı gelirlerinin büyük bir kısmını

Uluslararası finans kuruluşları, parasal kaynak oluşturup, kale olarak gördükleri ulusal siyasî sistemi hem içerden hem de dışarıdan kuşatma altına almaktadırlar.

hizmetler sektöründen elde etmeye başlamıştır. İş gücünün önemli bir kısmını artık endüstri alanları değil hizmet alanları temsil etmektedir (Bozkurt 2011: 286-287).

İnternet gibi teknolojiler, eğitim başta olmak üzere, çok geniş bir alanda ağırlığını hissettirmeye başlamışlardır. Küresel sisteme uygun bir teknolojik altyapı oluşturularak küresel etkileşim ve çalışma düzeni önem kazanmaya başlamıştır. Söz konusu artan etkileşim ile, evrensel okuryazarlık büyük bir önem kazanmaya başlamıştır (Bozkurt, 2011: 287).

Bilgi şebekeleri üzerinde eğitimini gerçekleştiren bireyler zengin bir içeriğe sahip olmaktadır. Elde edilen en önemli teknolojik avantajlardan birisi olarak da multimedia teknolojileri olmaktadır. Bu sayede, insanlar, kendi ortamlarında beğenmedikleri eğitimi, dünyadaki istedikleri yerde elde edebilme fırsatlarına sahip olmaktadır (Bozkurt 2011: 289). Öyle ki, artık, MIT, Harvard, Oxford ve Chambridge Üniversitelerinden bile isteyen herkes öğrenme yolu olarak istifade edebilme imkânına sahiptirler.

Sonuçta teknolojik altyapıya sahip olduktan ve uluslararası etkileşim dili olan İngilizceyi bildikten sonra, her ortamdaki bilgiye erişimde kolaylık bilgi toplumunun önemli kazanımları arasındadır. Herhangi bir din, mezhep, kültür, dünya görüşü veya başka bir değişkene bağlı olmaksızın erişim imkânıyla bilgi, görgü ve beceriler çoklu ortamlardan aktarılabilmektedir.

Sonuç

Eğitim, sosyal hayatta, insanların yaşadıkları topluma uyum sağlamalarının, kısacası, toplumsallaşmalarının sigortası olarak görev yapan toplumsal bir kurumdur.

Bu toplumsal kurumun, elbette, diğer toplumsal kurumlarla etkili bir bağı ve etkileşimi söz konusudur. Toplumların çeşitli toplumsal ihtiyaçları için sahip oldukları nüfusları yetiştirmeleri eğitim kurumunun en önemli fonksiyonlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Çeşitli dönemlerde bu ihtiyacı yerine getirme usullerinde değişme olsa da, toplumsal sistemin bu zorunluluklarında bir değişme olmamaktadır.

Küreselleşme sürecinin yaşandığı son dönemlerde de bu özellikte bir değişme olmamıştır. Tam aksine, bu dönemlerde, eğitim kurumunun vazifelerinde kuvvetli bir artış meydana gelmiştir. Eğitimin önemi artmıştır.

Özellikle bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişme ve ilerlemeler ile bu dönemde toplumsal yapı varlığını bilgi toplumu olarak sürdürmeye başlamıştır. Bilgi toplumunda da, insanların bilgilenmesi büyük önem kazanmıştır.

İnsanların küresel rekabet ile baş edebilecek şekilde donanımlı olmaları onları diğer insanlar ve ait oldukları toplumlardan daha farklı ve iyi bir yere getirmiştir. Özellikle toplumun sahip olduğu genç nüfusun küreselleşmiş bir iş gücü piyasasında varlıkları ve ayakta kalmaları onların bilgi ve beceri yönünden donanımlı olmalarına bağlı olmaktadır.

Sonuçta, genç insanlardan kurulu olan kendi toplumumuz açısından da, aynı geçerliliğin söz konusu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Özellikle, gençlerin bilişim teknolojileriyle barışık ve aynı oranda da manevî değerlerden haberdar olması bu dönemin en önemli hasletlerindendir denilebilir.

Kaynaklar

- ALBROW, Martin (1997), *The Global age.*, Stanford CA: Stanford University Press,
- ASLANOĞLU, Rana (1998), *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa.
- BOZKURT, Veysel (2011), *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- BURTON, John W. (2002), *The Study of World Society: A London Perspective*, International Studies Association Occasional Papers, No:1,1971, s. 70, Aktaran: İbrahim Canbolat, *Küreselleşen Dünya ve Türkiye*, Bursa: Vipaş Yayıncılık, s.25
- CANBOLAT, İbrahim (2002), *Küreselleşen Dünya ve Türkiye*, Bursa: Vipaş Yayıncılık.
- DOĞAN, İsmail (2007), *Sosyoloji*, Ankara: Pegem Yayınları.
- ERJEM, Yaşar (2010), "Eğitim Kurumu" Sosyoloji, Editörler: Feridun Merter-Mustafa Talas, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- FRIEDMAN, Thomas (2003), *Lexus ve Zeytin Ağacı Küreselleşmenin Geleceği*, çev. Elif Özsayar, İstanbul.
- GIDDENS, Anthony (1998), *Modernliğin Sonuçları*, (çev.Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- GÖKÇE, Birsen (1990), "Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Aile Yazıları* 4.
- GUILLEN, Mauro F (2002), "Is Globalization Civilizing, Destructive or Feeble", Institute for Advanced Study, Princeton University of Pennsylvania, internet adresi: <http://www.gsm.uci.edu/econsoc/Guillen.html> Alındığı tarih: 15.02.2002.
- HARVEY, David (1989), *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell.
- KEYMAN, E. Fuat – SARIBAY, A. Yaşar; *Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam*, Ankara: Vadi Yayınları.
- KIRCA, Süheyla (2001), "Medya Ürünlerinin Küresel Yayılımı, Yerelleştirilmesi: Ulus aşırı Kimliklerin Yararılması", *Doğu Batı*, Yıl:4, Sayı:15, Mayıs-Temmuz, s.181-182
- KONUK, Osman (1991), *Kültür Değişmesi ve Televizyon (Malatya Uygulaması)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- LYON, David (2009), "Bilgi Teknolojisi ve Bilgi Toplumu", *Sosyoloji kitabı içinde*, Ed. Anthony Giddens, Ankara: Say yayınları.
- Mc. LUHAN, Marshall (1964), *Understanding Media*, London, Routledge,1964, s.184, Aktaran: R. Aslanoğlu, *Kent-Kimlik-Küreselleşme*, Bursa, 1998, s.138.
- MITTLEMAN, James H. (1996), "*The Dynamics of Globalisation*", in *Globalisation Critical Reflection*, edited by James H. Boulder, Lyne Rienner Publisher.
- ÖZGÜR, Savaş (2002), "Türkiye'de Bilgi Toplumu Geçiş Politikaları", *Aydınlanma 1923 Bağımsız Kemalist Düşün Dergisi*, internet adresi: <http://www.aydinlanma1923.org/sayi/34/34-06htm> ,Alındığı tarih:02.04.2002, s.1

- RAGIN, Charles-CHIROT, Daniel; "Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji", Tarihsel Sosyoloji içinde, Editör: Theda Skocpol (çev. Ahmet Fethi), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1999.
- ROBERTSON, Roland (1998), "Toplum Kuramı, Kültürel Görecelik ve Küresellik Sorunu", **Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi** içinde, (Derleyen: A.D. King), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- ROBERTSON, Roland (1999), **Küreselleşme: Toplum Kuramı ve Küresel Kültür**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- TALAS, Mustafa (2003), **Küreselleşme ve Türkiye'de Kültür Politikaları**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- TOURAINÉ, Alain (2000), Modernliğin Eleştirisi (çev. Hülya TUFAN), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ULAGAY, Osman (2001), Küreselleşme Korkusu, İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- WALLERSTEIN, Immanuel (1996), Tarihsel Kapitalizm (çev. Necmiye Alpay), İstanbul: Metis Yayıncılık.
- WATERS, Malcolm (1995), **Globalization**, New York-Routledge
- WATERS, Malcolm (2013), **Globalization**, Second Edition, http://pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/kitaplar/Globalization_keyideas.pdf, Alındığı Tarih:14.09.2013.
- WOOD, Ellen M.; "Globalisation or Globaloney", Monthly Review, January 1998, s.6-7, Aktaran: E. A.Tonak , Küreselleşme, Ankara: İmge Kitabevi, 2000.